

Nieuwkeynsianisme: een micro-economische onderbouwing van de macro-economie

Rob de Klerk

Bespreking van Wendy Carlin & David Soskice, *Macroeconomics and the Wage Bargain: A Modern Approach to Employment, Inflation and the Exchange Rate*, Oxford University Press, Oxford, 1990.

Macroeconomics and the Wage Bargain is bedoeld als algemeen macro-economisch leerboek op doctoraalniveau enerzijds en als inleiding tot theorie en empirie van het nieuwkeynesianisme anderzijds. Met het etiket 'nieuwkeynesiaans' (als tegenhanger van 'nieuwklassiek') gaat de neoklassiek-keynesiaanse discussie binnen de macro-economie de zoveelste ronde in. Sinds haar ontstaan als zelfstandige deeldiscipline wordt de ontwikkeling van de macro-economie immers gekenmerkt door een bont haasje-over van keynesiaanse en neoklassieke stromingen en benaderingen. Door autonome ontwikkelingen in het denken, door veranderingen in de werkelijkheid, maar waarschijnlijk ook door de specifieke botsing met de meest recente versie van de theorie van de tengepool, vertonen deze stromingen steeds een nieuwe gedaante of worden er op z'n minst nieuwe accenten in gelegd. Zo ontstaat in de loop van de tijd binnen de macro-economie een steeds groter scala aan 'ismen': van neoclassicisme, monetarisme, nieuwklassicisme in het ene, tot postkeynesianisme, neokeynesianisme en nieuwkeynesianisme in het andere kamp. Ondanks de geschakeerdheid van beide benaderingen is het toch zo dat de inzet van het verschil in visie in wezen steeds weer kan worden teruggebracht tot een beperkt aantal, voor een deel ook nog onderling overlappende, aspecten. Uiteraard betreffen die in de eerste plaats altijd het verschil in visie op de werking van het economisch proces en (in het verlengde daarvan) op de noodzaak van beleid. Fricties, onevenwicht en overheidssturing zijn daarbij de keynesiaanse; flexibiliteit, evenwicht en een inactieve overheid met vaste beleidsregels de neoklassieke sleutelwoorden. Maar naast deze voor de hand liggende aspecten zijn er nog een aantal verschillen tussen beide stromingen die samenhangen met het karakter en de structuur van de gehanteerde modellen. Het gaat dan om verschillen in:

- De legitimering van aggregatie.
Neoklassieke auteurs zijn geneigd met de oorspronkelijk door Robert Solow voor de neoklassieke groeitheorie geïntroduceerde "parabel"-benadering het abstracte karakter van macromodellen aanvaardbaar te maken: ondanks het feit dat macromodellen niet de werkelijkheid beschrijven, maar een denkbeeldig systeem, zijn de conclusies ervan toch toepasbaar op de werkelijkheid, omdat de essentiële regulerende mechanismen dezelfde zijn als in het denkbeeldige systeem. Voor keynesianen ligt de aanvaardbaarheid van macromodellen gecompliceerder. Voor iemand als Joan Robinson is één macromodel alleen aanvaardbaar als eerste benadering van de werkelijkheid waarbij de details nog nader ingevuld dienen te worden. Voor anderen (L. Pasinetti) weerspiegelt het direct de werkelijkheid voorzover er sprake is van puur macro-economische mechanismen die niet zijn terug te voeren op rationeel micro-economisch gedrag.
- Het realiteitsgehalte van de veronderstellingen.
Keynesianen hechten aan "descriptive realism": de veronderstellingen die aan de theorie ten grondslag liggen dienen een min of meer waarheidsgetrouw beeld van het zich in werkelijkheid manifesterende gedrag en institutionele kader te geven. Bij neoklassieke auteurs is dat niet of nauwelijks het geval. Zoals hier boven al werd aangegeven gaat het hen om de essentiële regulerende mechanismen en niet om de vraag of verondersteld gedrag (rationele optimalisering) en veronderstelde institutioneel kader (volkomen concurrentie) exact zo in de werkelijkheid is terug te vinden.
- De micro-economische onderbouwing.
Gechargeerd geldt dat elke neoklassieke macrobenadering alleen maar gesommeerd microgedrag is en dat alle keynesiaanse benaderingen verzuimen macro-economische mechanismen micro-economisch aannemelijk te maken.

Nu zijn er recentelijk ontwikkelingen in het keynesianisme die de toch al niet absolute scheidslijn tussen de beide benaderingen nog poreuzer maken. In de eerste plaats geldt dat voor de ontwikkelingen in het postkeynesianisme. Kenmerkend voor deze benadering was altijd de uitdrukkelijke formulering van macrodynamica waarbij, onder meer door het verondersteld gebruik door economische subjecten van vuistregels een nauwgezette micro-economische onderbouwing van de theorie overbodig maakte. Recentelijk echter lijken auteurs in deze traditie de verdere ontwikkeling van macro-dynamica te hebben verwaarloosd ten gunste van pogingen om het keynesiaanse gedachtengoed van een micro-fundering te voorzien.¹

Deze neoklassieke aandoende aankleding van de macro-economie krijgt een nog sterker nadruk in de meest recente versie van het keynesianisme, een versie die wordt aangeduid met de term 'nieuwkeynesianisme'. Uitgangspunt is de (keynesiaanse) verwerping van de metafoor van de veilingmeester als bruikbare analogie voor de bestudering van het economisch proces. De interpretatie van het werk van Keynes als uitwerking van een theorie die de verwerping van de metafoor van de veilingmeester als uitgangspunt heeft, stamt van auteurs als Leijonhufvud en Clower. De 'onevenwichtigheidstheorie' van onder andere Malinvaud, die op basis hiervan tot stand gekomen is, past deze be-

¹ Lange tijd vormde de Eichner (1976) vrijwel de enige -door velen als mislukt beschouwde- poging tot microfundering van de post-keynesiaanse theorie. Voor een kritiek op de overgang van macro-dynamica naar micro-fundering, zie Van Ewijk (1991).

nadering specifiek toe op de werkloosheidsproblematiek van de jaren zeventig en tachtig. Volgens nieuwkeynesiaanse auteurs schiet deze benadering tekort door het ontbreken van een micro-economische onderbouwing: de onevenwichtigheidstheorie beperkt zich tot de reacties van economische subjecten op situaties waar de feitelijke prijzen afwijken van de evenwichtsprijzen, zonder dat de reden van deze afwijking aannemelijk wordt gemaakt in termen van rationeel gedrag. Anderzijds heeft de tegenpool van de onevenwichtigheidsbenadering (de nieuwklassieke theorie) wel een micro-onderbouwing, maar geeft ze geen overtuigende verklaring van de centrale macro-economische problemen. Dat laatste vloeit ook voort uit de *onrealistische* microfundering: volkomen concurrentie als analytisch kader voor de analyse van problemen en ontwikkelingen is duidelijk strijdig met de werkelijkheid van vandaag.

Macroeconomics and the Wage Bargain van Carlin en Soskice is een poging om een inzichtelijk beeld te schetsen van het theoretische en empirische werk dat als gemeenschappelijke basis heeft het uitwerken van een macro-economische theorie met een realistische micro-fundering. Ten opzichte van de neoklassieke theorie betekent het dat onvolkomen concurrentie op de arbeids- en de produktmarkt tot uitgangspunt wordt genomen: werkgevers fungeren als prijszetter op de produktmarkt en onderhandelen collectief of individueel met de werknemers over de loonhoogte.² Het betekent uitdrukkelijk niet dat 'neoklassieke' veronderstellingen over gedrag ter discussie worden gesteld. Alleen onder de veronderstelling van rationele optimalisering wordt theorievorming mogelijk geacht.

Zoals hierboven al werd aangegeven, hebben de auteurs ernaar gestreefd een werk te maken dat dient als algemene inleiding tot het terrein en als algemeen macro-economisch leerboek op doctoraal niveau. Het eerste doel wordt niet helemaal bereikt omdat voor de nieuwkeynesiaanse theorie fundamentele bijdragen aan de theorie (in het bijzonder die van J. Stiglitz) vrijwel onbehandeld blijven.³ Het tweede doel blijft buiten bereik, omdat de auteurs, waarschijnlijk in hun enthousiasme, de macro-economie min of meer verenigen tot het nieuwkeynesianisme en zo vervallen in een soort van sectarisme. De gegeven uitleg is helder, waarbij de verbale en grafische uitleg nu en dan nog wordt herhaald in algebraïsche vorm. Het boek bestaat uit vier delen. In deel I wordt een overzicht gegeven van de ontwikkeling van de macro-economie sinds Keynes (een selectie uit het hierboven weergegeven rijtje 'ismen'). In deel II wordt het basismodel voor de gesloten en in deel III voor de open economie behandeld. Deel IV tenslotte tracht de verklarende kracht van de nieuwkeynesiaanse theorie te toetsen aan de hand van een aantal 'stylized facts', geeft een schets van verondersteld gedrag (prijs- en loonvorming) en gaat in op het verschijnsel hysteresis.

² Het in de nieuw-keynesiaanse theorie verondersteld kader van onvolkomen concurrentie wordt door de auteurs realistischer geacht voor de Europese economie dan voor die van de Verenigde Staten. Dat geldt zowel voor de produktmarkten als voor de arbeidsmarkt. (met in de V.S. slechts één op de vijf arbeiders georganiseerd in een vakbond)

³ Het enige aangehaalde werk is Greenwald en Stiglitz (1988) waarin verschillende theorieën worden getoetst aan de hand van een aantal stylized facts van de conjuncturele ontwikkeling.

Onder de titel 'Macroeconomics with competitive microfoundations' wordt in deel I een beschrijving gegeven van: de klassieke macro-economie en het 'Keynes'-model (alsmede van het 'Keynes versus de klassieken'-debat); van het monetaristische en nieuwklassieke model en tenslotte van de onevenwichtigheidsbenadering. Hoewel zoveel mogelijk naar eenheid in presentatie wordt gestreefd, wordt wel recht gedaan aan de eigenheid van de verschillende benaderingen. Zo passeert een veelheid aan concepten (o.a. adaptieve en rationele verwachtingen) en analytische instrumenten (o.a. IS/LM) de revue die ook in latere delen worden toegepast. Toch is er één storende factor in de algemene presentatiewijze. De verschillende benaderingen worden niet zozeer als *alternatieven* voor de eigen (nieuwkeynesiaanse) denkwijze gepresenteerd, maar min of meer als de prehistorie van de macro-economie. Dat is een te grote mate van arrogantie voor een stroming die (zoals te lezen is in het laatste hoofdstuk van het boek) bepaald nog niet alle vragen beantwoord heeft. Bovendien versterkt het de eigen positie niet: waarom immers zou de dogmengeschiedenis ophouden na de formulering van de nieuwkeynesiaanse stroming.

In deel II wordt de kern van het analytisch kader van de nieuwkeynesiaanse theorie geschetst. In het onvolkomen concurrentie-macro model hangt het niveau van de werkloosheid af van het niveau van de geaggregeerde vraag. De reden hiervoor ligt in het feit dat ondernemers onder onvolkomen concurrentie (en dus bij een produktieniveau waarbij het marginaal produkt het reëel loon overtreft) en een constant reëel loon een winstverhoging kunnen realiseren door bij een uitbreiding van de vraag de productie uit te breiden. Toch zijn er beperkingen voor de overheid in de mogelijkheden tot productie- en werkgelegenheidsverhoging via vraagstimulering, beperkingen opgelegd door het gevaar van inflatie. Onder voorwaarden van onvolkomen concurrentie vloeit inflatie voort uit niet-consistente claims (van ondernemers via prijszetting bij een gegeven arbeidsproductiviteit en van arbeiders via geldlooneisen gegeven de verwachte inflatie) op het nationaal produkt. In z'n algemeenheid geldt nu dat er een unieke werkloosheidsvoet is waarbij de claims met elkaar in evenwicht zijn en de inflatie nul is. Dit noemt men de *Non-accelerating Inflation Rate of Unemployment* (NAIRU).⁴ Naast de ontwikkeling van dit begrip en het loon- en prijszettingsgedrag dat daaraan ten grondslag ligt, wordt in deel II ingegaan op de mogelijkheden van (vooral begrotings- en inkomens-) beleid. De overheid wordt daarbij geïntroduceerd als derde partij die een claim legt op het nationaal produkt.

De overgang naar deel III betekent in de eerste plaats een uitbreiding van de economische problematiek van werkloosheid en inflatie naar werkloosheid, inflatie en extern evenwicht. Voor de standaard bestedingsanalyse betekent het de noodzaak tot complettering door rekening te houden met internationale handels- en kapitaalstromen. Ook voor de analyse van internationale betrekkingen wordt uitgegaan van volkomen concurrentie, hetgeen geconcretiseerd kan worden in de veronderstellingen dat producenten op de internationale markten vraagrantsoenering kennen. Bij de beleidsproblemen, die ook in dit deel ruimschoots aandacht krijgen, neemt de vraag naar de relatieve effectiviteit van begrotings- en monetair beleid een belangrijke plaats in.

⁴ Ook wel genoemd: "competing claims equilibrium rate of unemployment." Niet te verwarren met de natuurlijke werkloosheidsvoet. De NAIRU impliceert in tegenstelling tot de natuurlijke werkloosheidsvoet géén marktruiming. Werkloosheid is onvrijwillig.

De gebruikelijke Mundell-Fleming resultaten voor begrotings- en monetair beleid (bij flexibele wisselkoersen is monetair beleid zéér en begrotingsbeleid in het geheel niet effectief) komen precies andersom te liggen indien wordt uitgegaan van reële loonstarheid als typisch kenmerk van onvolkomen concurrentie.

Het laatste deel van het boek is in analytisch opzicht niet het sterkste deel. Het is een wat rommelige vergaarbak en doorbreekt de strakke betoogtrant die in deel II en III wordt gehanteerd. Het lijkt wel of de auteurs, ontevreden met enkele zwakke plekken in het bouwwerk, nog wat stopmiddelen hebben willen toevoegen. Dat geldt zeker voor het eerste hoofdstuk van dit deel. Hierin wordt een zestal 'stylized facts' van het macro-economisch functioneren opgesomd:

- De reële loonvoet vertoont geen vast patroon over de conjunctuur;
- Een groot deel van de werkloosheid in de jaren tachtig is onvrijwillig;
- Ondernemingen zijn gerantsoeneerd door de totale bestedingen;
- Nominale vraagverandering heeft eerst hoeveelheids-, later prijseffecten;
- Een verschuiving in werkloosheid door vraagverandering zet zich vast;
- Er is een samenhang tussen werkloosheidsvoet en de structuur van loononderhandeling in verschillende landen.

Vervolgens worden de nieuwklassieke theorie, de onevenwichtigheidstheorie en de nieuwkeynesiaanse theorie 'getoetst' aan deze uitgangspunten. De uitkomst levert uiteraard geen verrassingen op (anders zouden de auteurs immers een boek hebben geschreven over bijvoorbeeld de nieuwklassieke theorie). De test is in dit geval echter wel erg flauw, omdat sommige feiten (2) simpelweg de ontkenning van een conclusie uit de nieuwklassieke theorie, andere de (3) de herhaling van de conclusie van de nieuwkeynesiaanse theorie zijn.

In de laatste drie hoofdstukken wordt respectievelijk ingegaan op de loonvorming (een uitwerking van stylized fact nummer 6), op alternatieve theoretische onderbouwingen van het in het boek gehanteerde uitgangspunt van 'normal cost pricing', en tenslotte wordt uitgebreid ingegaan op het vraagstuk van hysteresis.

Het geheel overziend slaagt *Macroeconomics and the Wage Bargain* erin om (vaak sterk wiskundige) geavanceerde analyses, die grotendeels in tijdschriften en niet in boeken zijn verschenen, op een zeer goed toegankelijke manier te presenteren. Bovendien is het goeddeels gelukt om de verschillende modellen in een eenduidige en consistente presentatiewijze te vatten. Minder gelukkig is het boek naar mijn mening als het erom gaat de plaats van de nieuwkeynesiaanse theorie als stroming binnen de macro-economie af te bakenen. In het zicht van alternatieve stromingen lijken de auteurs aan een zekere verblinding te leiden. Dat leidt tot een wat arrogante beschrijving van alternatieve stromingen in deel I en tot een enigszins ridicule 'toets' aan de hand van 'stylized facts' in het laatste deel. Het leidt ook tot een enigszins meewarig aandoende opsomming van punten waarom de nieuwkeynesiaanse theorie belangrijk is op de laatste twee bladzijden (en dat is dan onder andere omdat de nieuwkeynesiaanse theorie "impressively better" verklaart dan de nieuwklassieke). Het is deze eenzijdigheid in de presentatie van de ideeën die het boek minder geschikt maakt om als algemeen leerboek gebruikt te worden.

Tenslotte nog een enkele opmerking over de 'nieuwkeynesiaanse theorie' zelf. Wij hebben hier te maken met een theorie die stevig gegroundvest is op rationeel optimaliserend gedrag en die de macro-economische effecten van onvolkomen concurrentie wil analy-

seren. Het is tenslotte een theorie die de noodzaak van (het door de nieuwklassieke theorie in discredit gebrachte) discretionair beleid van de overheid onderbouwt met behulp van marktonvolkomenheden. Dat klinkt als een hele vooruitgang ten opzichte van het strikte denken in termen van perfect werkende markten in het afgelopen decennium. Men zou zich echter kunnen afvragen of er een *keynesiaanse* theorie voor nodig is om de consequenties van marktonvolkomenheden te onderzoeken, althans als dat het enige verschil is. Dat marktonvolkomenheden tot beleidsingrijpen kunnen nopen weten we immers al sedert het totstandkomen van de neoklassiek-keynesiaanse synthese. Sterker nog: ook puur neoklassieke economen -van vóór of van na Keynes- weten dat al sinds jaar en dag.

Literatuur:

- Eichner, A.S., 1976, *The Megacorp and Oligopoly: Micro foundations of macro dynamics*, Cambridge.
- Ewijk, C.van, 1991, 'Micro-Foundations or Macro-Dynamics: A Comment on Sawyer', in W. Adriaansen & J. van der Linden, *Post-Keynesian thought in perspective*, Groningen.
- Greenwald, B.C., & J.E. Stiglitz, 1988, *Examining alternative macroeconomic theories*, Brookings Papers on economic activity, I.